

Κυρίες και κύριοι,

Ο τίτλος του θέματος κόκκινα δάνεια, ανοίγματα και κοινωνία, αλλά και η σύνθεση των ομιλητών σε επιμέρους θεματικές είναι πρόσφορη για να εισφέρει κανείς, τη δική του θεώρηση και απόψεις ως προς ένα ζήτημα, που βρίσκεται μόνιμα στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος.

Προσωπικά, ωστόσο, προτίμησα στο χαιρετισμό που απευθύνω εκπροσωπώντας την Ελληνική Ένωση Τραπεζών να αναφερθώ, εν συντομία, στις πολύ πρόσφατες εξελίξεις, που παρατηρούνται εντός και εκτός των ελληνικών συνόρων στο θέμα αυτό. Διότι, ανεξάρτητα από την ιδιαιτερότητα που χαρακτηρίζει το ελληνικό τραπεζικό σύστημα, ως προς τον όγκο των μη εξυπηρετούμενων δανείων, βέβαιο είναι ότι και στο θέμα αυτό το σημείο εκκίνησης και αντιμετώπισης πρέπει να είναι συμβατό με τις ευρωπαϊκές μας δεσμεύσεις, οι οποίες με τη σειρά τους διαμορφώνονται αφού ληφθεί υπόψη και συνεκτιμηθεί και το διεθνές περιβάλλον στο χρηματοπιστωτικό σύστημα.

Άντλησα υλικό για το χαιρετισμό μου από τρία πρόσφατα κείμενα.

Τις 130 σελίδων οδηγίες, που εξέδωσε τέλος Οκτωβρίου 2018 η ΕΒΑ (European Banking Authority), την Έκθεση που δημοσιοποίησε για το Χρηματοπιστωτικό Σύστημα η Τράπεζα της Ελλάδος την 22.11.2018, και τέλος την πρόσφατη (μόλις χθεσινή -28.11.2018) Έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, αναφορικά με τις πρωτοβουλίες της ίδιας, αλλά και την εικόνα που παρουσιάζει η Ευρώπη, σήμερα, στο θέμα των μη εξυπηρετούμενων δανείων. Θα χρησιμοποιήσω συνδυαστικά τις αναφορές των τριών αυτών κειμένων.

Στην τρίτη Έκθεσή της που δημοσιοποιήθηκε στις 28.11.2018, που αφορά την περαιτέρω μείωση των μη εξυπηρετούμενων δανείων, και επίσης τη μείωση των χρηματοπιστωτικών κινδύνων σε επίπεδο Ευρώπης, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή επαναλαμβάνει το πάγιο αίτημα, αλλά και τη δέσμευση για την ολοκλήρωση της Τραπεζικής Ένωσης, η οποία θα συντελεστεί με την ίδρυση του Ευρωπαϊκού Ταμείου Εγγύησης Καταθέσεων. Για να συμβεί, όμως, αυτό πρέπει να μειωθούν οι κίνδυνοι, και για να μειωθούν οι κίνδυνοι θα πρέπει να συνεχιστεί η μείωση των μη εξυπηρετούμενων δανείων.

Είναι χρήσιμο ότι στην Έκθεσή της η Επιτροπή συνδέει την αύξηση των μη εξυπηρετούμενων δανείων με αυτό που κατά κύριο λόγο αναφέρεται ως βασικό αίτιο και στην Ελλάδα, δηλαδή την κρίση, η οποία δημιούργησε σε επιχειρήσεις και νοικοκυριά μονιμότερη αδυναμία εξυπηρέτησης των χρεών της, ιδίως σε κράτη μέλη με παρατεταμένη ύφεση. Εάν δεν κάνω λάθος είναι η πρώτη ίσως φορά που γίνεται μία τόσο σαφής αν και αυτονόητη σύνδεση του ρυθμού εξυπηρέτησης των δανείων από τις δυνατότητες της πραγματικής οικονομίας. Αντίστοιχη επισήμανση περιλαμβάνεται και στις κατευθυντήριες οδηγίες της ΕΒΑ, ως προς την ποιότητα των ρυθμίσεων στα μη εξυπηρετούμενα δάνεια, που θα πρέπει να είναι τέτοιες, ώστε να αντανakλούν τις πραγματικές ικανότητες αποπληρωμής των δανειοληπτών, και να μην μεταθέτουν για το μέλλον την αντιμετώπιση του προβλήματος.

Στην Έκθεση της ΕΕ υπογραμμίζονται, ακόμη, οι αρνητικές επιπτώσεις από τα υψηλά επίπεδα μη εξυπηρετούμενων δανείων. Όπως δέσμευση ανθρώπινων, αλλά και οικονομικών πόρων, περιορισμένη παροχή ρευστότητας, μειωμένη κερδοφορία. Η Επιτροπή αναφέρεται, περαιτέρω, στις πρωτοβουλίες που έλαβε τον Μάρτιο του 2018 (συνοπτικά αναφέρω ότι αυτές επικεντρώνονται στη δημιουργία των όρων δευτερογενούς αγοράς δανείων, στην ενίσχυση των εξωδικαστικών διαδικασιών για την είσπραξη μη εξυπηρετούμενων απαιτήσεων, αλλά και στην ίδρυση Asset Management Companies, ακόμη και σε εθνικό

επίπεδο, μέσω των οποίων θα πρέπει να αντιμετωπίζονται, δραστικά, επίσης, τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια). Θεωρεί ότι τα μέτρα που λήφθηκαν ενίσχυσαν την κεφαλαιακή επάρκεια των τραπεζών της Ευρωζώνης, βελτίωσαν την εταιρική τους διακυβέρνηση, και τη ρευστότητα, όπως επίσης τον επιτρεπτό πιστωτικό κίνδυνο που λαμβάνουν, και επικαλείται τα επιτυχή αποτελέσματα των stress tests, που εν τω μεταξύ δημοσιοποιήθηκαν για το σύνολο των χωρών της ευρωζώνης. Ναι, δεν χωράει αμφιβολία ότι η υπερρύθμιση των τελευταίων ετών και η ενίσχυση με την ανάληψη της εποπτείας των ευρωπαϊκών τραπεζών από τον SSM θωράκισαν τη λειτουργία του τραπεζικού συστήματος για το οποίο πάντως το στοίχημα της επόμενης μέρας είναι η πιστωτική επέκταση και η αξιοσημείωτη κερδοφορία.

Ο μέσος όρος μείωσης των μη εξυπηρετούμενων δανείων στις χώρες της ευρωζώνης, το πρώτο εξάμηνο του 2018 μειώθηκε κατά 1,2%. Σήμερα η εικόνα είναι ότι σε 12 κράτη μέλη τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια υπολείπονται του 3%, ενώ σε άλλα ξεπερνούν το 10%, αλλά παρόλα αυτά και στα συγκεκριμένα κράτη μέλη ο ρυθμός περαιτέρω μείωσης είναι ικανοποιητικός. Στην Έκθεση της Τράπεζας της Ελλάδος διαβάζουμε ότι το απόθεμα των μη εξυπηρετούμενων δανείων, για το ελληνικό τραπεζικό σύστημα ανήλθε σε 47,5% ή άλλως 88,9 δις. ευρώ, τέλος Σεπτεμβρίου, ενώ ήταν προφανής η συμβολή των νομοθετικών πρωτοβουλιών στη διαχείρισή τους (ήδη το ποσοστό έχει υποχωρήσει ακόμη περαιτέρω στο 44,6% του συνόλου του δανειακού χαρτοφυλακίου). Παρόλα αυτά, και παρά το γεγονός ότι με βάση την ίδια Έκθεση τα ελληνικά πιστωτικά ιδρύματα πέτυχαν, αλλά και ξεπέρασαν, τους στόχους τους, το ποσοστό των ΜΕΑ θα παραμείνει σε επίπεδα που υπερβαίνουν, σημαντικά, τον ευρωπαϊκό μέσο όρο, και δεν είναι τυχαία και η κατανομή αυτών σε διάφορους κλάδους, πολλοί από τους οποίους αποτελούν τη ραχοκοκαλιά του ελληνικού επιχειρείν, όπως είναι ο κλάδος της εστίασης, αλλά και ο ξενοδοχειακός κλάδος.

Ωστόσο, θα μου επιτρέψετε να παρατηρήσω ότι ιδίως από το 2015 μέχρι σήμερα η Ελλάδα υπήρξε, μάλλον, πρωτοπόρος στην καθιέρωση σύγχρονων εργαλείων για την αντιμετώπιση των μη εξυπηρετούμενων δανείων.

Λ.χ., ενώ ακόμη δεν έχει ολοκληρωθεί ο ευρωπαϊκός κανονισμός για τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια, εμείς ήδη από τις 3 Αυγούστου 2017 θέσαμε σε λειτουργία την ηλεκτρονική πλατφόρμα (εξωδικαστικός μηχανισμός του Ν. 4469/2017 για την κοινή διαχείριση του συνόλου των επιχειρηματικών οφειλών έναντι δημοσίου και ιδιωτών). Είναι εδώ ο Ειδικός Γραμματέας Διαχείρισης Ιδιωτικού Χρέους, κ. Κουρμούσης, για να αναφερθεί στα μέχρι σήμερα αποτελέσματα, που υπολείπονται ενδεχομένως των προσδοκιών μας, αλλά και της προετοιμασίας που είχε γίνει, είναι, ωστόσο, γεγονός ότι διαθέτουμε σε εθνικό επίπεδο μία υποδομή, η οποία ανά πάσα στιγμή μπορεί να λειτουργήσει προς την ορθή κατεύθυνση.

Ενώ η Ευρώπη συζητάει σήμερα τη δημιουργία μίας ηλεκτρονικής πλατφόρμας για τη δευτερογενή αγορά διαθέτουμε από το 2015 (Ν. 4354/2015) το σχετικό θεσμικό πλαίσιο για την πώληση δανείων (ακόμη και μέσω του μηχανισμού τιτλοποίησης), αλλά και για την ανάθεση της διαχείρισής του σε τρίτους. Παρόλα αυτά ο συγκεκριμένος μηχανισμός είναι μάλλον παρεξηγημένος, όταν συνδέεται με το φόβο ότι θα δυσχεράνει τη θέση των οφειλετών, και τρεις ιδιαίτερα έγκυροι φορείς εξέφρασαν την επιθυμία πριν λάβει χώρα η μεταβίβαση να προσφέρεται η σύμβαση προς πώληση στον ίδιο τον δανειολήπτη. Δεν είναι του παρόντος να συζητήσουμε τις τεχνικές δυσχέρειες υλοποίησης αυτού του αιτήματος, οφείλω ωστόσο να υπογραμμίσω ότι μία τέτοια εκδοχή θα αύξανε σοβαρά αυτό που λέμε ηθικό κίνδυνο, και θα βάραινε ακόμη περισσότερο το χάσμα ανάμεσα σε όσους εξυπηρετούν χωρίς καθυστερήσεις το δανεισμό τους και σε όσους εμφάνισαν συστηματική καθυστέρηση εξυπηρέτησης. Πράγματι, η διαχείριση των μη εξυπηρετούμενων δανείων είναι ζήτημα που αφορά, πλέον, λόγω των διαστάσεων, που έχει προσλάβει όχι μόνο όσους δεν εξυπηρετούν

το δανεισμό τους, δικαιολογημένα ή αδικαιολόγητα, αλλά ιδίως όσους τον εξυπηρετούν, καθώς οι επιπτώσεις είναι αρνητικές και κατά κοινή παραδοχή στερούν την πραγματική οικονομία από σοβαρούς χρηματοδοτικούς πόρους, απομακρύνοντας παράλληλα τις τράπεζες από την κύρια αποστολή τους, που δεν είναι η διαχείριση παθογένειας, αλλά η παροχή ρευστότητας στην πραγματική οικονομία, δηλαδή νοικοκυριά και επιχειρήσεις.

Εξίσου κοινό τόπο αποτελεί το γεγονός ότι εκτός των άλλων η μη άμεση επίλυση του προβλήματος των μη εξυπηρετούμενων δανείων εκτός των άλλων διχάζει την κοινωνία ανάμεσα σε συνεπείς και μη συνεπείς. Ο ηθικός κίνδυνος είναι μία σημαντική διάσταση και πρέπει να βρίσκεται σταθερά στη στάθμιση συμφερόντων που κάνουμε. Σε επίπεδο επιχειρηματικότητας μπορεί με τον τρόπο αυτό να ενθαρρύνεται ο αθέμιτος ανταγωνισμός.

Ενώ λίγες σχετικά χώρες της Ευρώπης έχουν, ως υποχρεωτικό, το σύστημα των ηλεκτρονικών πλειστηριασμών, πρωτοπορήσαμε και πάλι αφού από το Φεβρουάριο του 2018 (Ν. 4512/2018) όλοι οι πλειστηριασμοί διεξάγονται υποχρεωτικά ηλεκτρονικά.

Τί είναι αυτό άραγε που λειτουργεί ακόμη ως τροχοπέδη και καθιστά μία πιο συνολική και ριζική λύση, που θα έχει θεαματικά αποτελέσματα στη μείωση των μη εξυπηρετούμενων δανείων; Σίγουρα το οικονομικό περιβάλλον. Το τονίζουν όλοι οι φορείς στις εκθέσεις τους και είναι μάλλον κοινός τόπος. Η ύφεση εξαλείφθηκε τα δύο τελευταία χρόνια, δεν είναι όμως ακόμη βέβαιο ότι έχει αποκαταστήσει την ικανότητα αποπληρωμής επιχειρήσεων και νοικοκυριών. Η υποχώρηση της ύφεσης στην πραγματική οικονομία χρειάζεται ακόμη χρόνο για να αποδώσει απτά και αξιοσημείωτα αποτελέσματα. Δεν είναι όμως μόνον αυτό. Η κρίση συνοδεύτηκε από σειρά μέτρων απαγορευτικών για τη διαχείριση των μη εξυπηρετούμενων δανείων. Η έντονη νομοθετική κινητικότητα που υπήρξε τα τελευταία 3 χρόνια επίσης δεν είναι ακόμη ικανή για να αποκαταστήσει τις απώλειες της κρίσης. Δεν χωράει αμφιβολία ότι τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια είναι γνήσιο τέκνο της δημοσιονομικής κρίσης χρέους. Θεωρώ ότι είναι μία ιδιαιτερότητα που δεν έτυχε κατά το παρελθόν της προσοχής που έπρεπε. Οφείλαμε όλοι να έχουμε προβλέψει ότι οι αρνητικές επιπτώσεις από τους οριζόντιους νομοθετικούς περιορισμούς στη διαχείριση των μη εξυπηρετούμενων δανείων (δηλαδή είτε τη ρύθμισή τους, ή την είσπραξή τους μέσω παραδοσιακών νομικών μηχανισμών) μακροπρόθεσμα θα ήταν εξαιρετικά επιβαρυντικές.

Από όλες τις παραπάνω αναφορές της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, αντιλαμβανόμαστε ότι οι στόχοι είναι πολλαπλοί, και όχι πάντα μεταξύ τους συμβατοί. Λ.χ., η ενίσχυση της πραγματικής οικονομίας με ρευστότητα από τις τράπεζες δεν έχει ως εμπόδιο μόνο τον όγκο των μη εξυπηρετούμενων δανείων, αλλά και το διεθνές λογιστικό πρότυπο 9, που εφαρμόζεται ήδη από την 1^η Ιανουαρίου 2018, και προβλέπει τη διαβάθμιση των πιστωτικών κινδύνων που έχουν αναλάβει οι Τράπεζες σε 3 κατηγορίες, και υποχρεώνει, σε γενικές γραμμές στην υποχρέωση σχηματισμού προβλέψεων για πιθανούς, και όχι υφιστάμενους κινδύνους. Ότι αυτό επηρεάζει το risk appetite των τραπεζών σε νοικοκυριά αλλά και επιχειρήσεις είναι προφανές.

Εμείς στην Ελληνική Ένωση Τραπεζών, με τη στενή συνεργασία των εκπροσώπων των μελών μας, καλούμαστε σε τακτική βάση να κάνουμε πράξη όλες αυτές τις κατευθύνσεις. Συμμετέχουμε ενεργά σε όλες τις ευρωπαϊκές διεργασίες, είτε μέσω της Ομοσπονδίας μας είτε με την ενεργό διατύπωση απόψεων, είτε ακόμη και σε στενή συνεργασία με τις εθνικές εποπτικές ή και δημόσιες αρχές.

Εντοπίζουμε τις πρακτικές δυσκολίες συχνά, όμως, αντιμετωπίζουμε και τα πρακτικά προβλήματα εφαρμογής. Η εφαρμογή στην πράξη αποδεικνύεται δυσχερής, διότι

καταναλωτές και επιχειρήσεις υπό την πίεση ιδίως των οικονομικών προβλημάτων που αντιμετωπίζουν, αδυνατούν συχνά να αντιληφθούν και κατά μείζονα λόγο να αποδεχθούν το ασφυκτικό εποπτικό περιβάλλον λειτουργίας των τραπεζών, όπως λ.χ. ότι οι εξωδικαστικές ρυθμίσεις-αναδιαρθρώσεις επιβάλλεται, εποπτικά, να είναι μακρόπνοες και να μην μεταθέτουν για λίγο αργότερα το πρόβλημα. Πόσο όμως μακρόπνοες και γι' αυτό αξιόπιστες μπορούν να είναι οι αναδιαρθρώσεις, ώστε να αντέχουν στο χρόνο όταν ακόμη δεν έχει κερδηθεί το στοίχημα της ανάπτυξης; Πόσο αποτελεσματικές μπορούν να είναι οι διαδικασίες μας, όταν κινούμαστε ανάμεσα στην ανάγκη διαφύλαξης ευπαθών ομάδων αλλά και στην υπερβολή;

Πόσο εύκολο είναι να εξευρεθεί η χρυσή τομή, όταν η πίεση της κερδοφορίας, αλλά και οι αυξημένες υποχρεώσεις κεφαλαιακής επάρκειας αλλά και εταιρικής διακυβέρνησης, συχνά δημιουργούν άγνωστα για το δανειολήπτη εμπόδια;

Χρειάζεται, για να επιτύχουμε να δουλέψουμε με πνεύμα κατανόησης και συλλογικά προς την εξής κατεύθυνση:

1. Οι ρυθμιστικές και εποπτικές αρχές να συνεκτιμήσουν τις ιδιαιτερότητες που διήνυσε το ελληνικό τραπεζικό σύστημα.
2. Ο νομοθέτης να συνειδητοποιήσει ότι οι νομοθετικές ρυθμίσεις θα πρέπει να έχουν το βλέμμα τους στραμμένο στο μέλλον, και να μην εξυπηρετούν βραχυπρόθεσμες ανάγκες, ούτε να προσαρμόζονται σε πιεστικά έστω αιτήματα του παρόντος.
3. Οι δανειολήπτες και ιδίως όσοι ενεργοποιούνται ως Σύμβουλοι Νομικοί, Οικονομικοί, κ.λπ., να μην χρησιμοποιούν εναλλακτικές οδούς ως μέσο για να κερδίζουν χρόνο, αλλά να προσαρμόζουν τις συμβουλές τους σε μία λύση, η οποία μακροπρόθεσμα θα είναι επωφελής. Το σύνολο της επιχειρηματικής και εμπορικής μας λογικής θα πρέπει να αλλάξει. Το δικαστικό σύστημα (και δεν εννοώ μόνο τους Δικαστές) θα πρέπει να επιταχύνει σοβαρά το ρυθμό απονομής της δικαιοσύνης. Πρέπει να ζητάμε από τα πιστωτικά ιδρύματα το αντικειμενικά εφικτό.
4. Οι Τράπεζες με τη σειρά τους θα πρέπει να προσφέρουν προϊόντα προσαρμοσμένα στην περιουσιακή κατάσταση, αλλά και στην ικανότητα αποπληρωμής του δανειολήπτη.
5. Οι δικαστικές και οι αναγκαστικές διαδικασίες θα πρέπει να είναι η ύστατη λύση μας. Προς την κατεύθυνση αυτή η ΕΕΤ, εκτός των άλλων, σκοπεύει να ενεργοποιήσει άμεσα, και πάντως τους επόμενους δύο μήνες, τη διαδικασία για την εξεύρεση λύσεων μεταξύ τραπεζών και δανειοληπτών μέσω διαδικασίας διαμεσολάβησης, η οποία θα παρέχεται από ανεξάρτητους διαμεσολαβητές, και θα είναι ουδέτερη και αδιάβλητη. Το βήμα μας αυτό το αντιλαμβανόμαστε ως ένα μέτρο περαιτέρω υποστήριξης στη λύση του προβλήματος με τρόπο ειρηνικό, φιλικό, και βιώσιμο, που ταυτόχρονα θα είναι συμβατός με τις εποπτικές δεσμεύσεις των τραπεζών.

Αυτός είναι ο δικός μου χαιρετισμός, ένα πλοηγός, και κάποιες σκέψεις για επιστροφή στην κανονικότητα, αλλά κυρίως στην πραγματικότητα.